

SEMESTER I PORTUGAL

utblickar och reflektioner

Slottet på höjden ovanför Sesimbra

Semester betyder avkoppling för mig, jag gör något annat än de dagliga sysslorna hemma, vila från arbetet och upplevelsen av något nytt. Visst kan man semestra hemma. Det är som om fotstegen lättar efter den sista dagen på jobbet, fyra veckor då jag gör vad som helst, sätter mig på favoritkaféet, ringer någon kompis och bestämmer träff när det passar, impulsköper något, gör utflykter, försöker laga och reparera hemma det som blivit liggande, läser ut alla böckerna som man bara börjat på.....

Men någonstans blir man påmind om jobbets bekymmer, arbetskamrater som ringer, företagare som undrar om något, naturligtvis har de mitt personliga mobilnummer.

Nej, det bästa är nog att dra, långt bort, byta kort i mobilen, slippa laga maten, njuta av värmen, sol, bad och promenader. Ett totalt avslappnat och rogivande tillstånd infinner sig efter ett tag. Man är nöjd med att *bara* sitta och titta på sin omgivning, njuta en god kopp kaffe eller ett glas öl, lukta på blommorna som tjuren Ferdinand under korkeken.....

Sesimbra

Lissabon, vy från Martim Moniz

Jag är här för fjärde gången i Sesimbra, en fiskeby strax söder om Lissabon, starkt turistifierat men som alltid i Portugal är stadskärnan bevarad. De gamla husen och gränderna står där de står. Fiskrestaurangerna dukar dagligen upp sina läckerheter. Nere vid strandvägen tråklar fiskarna upp sina fiskrev efter nattens fångst, branta kalkstenbelagda trånga gator ner mot stranden, tvätten vajande för vinden utanför fönstren, i fonden det blå havet.

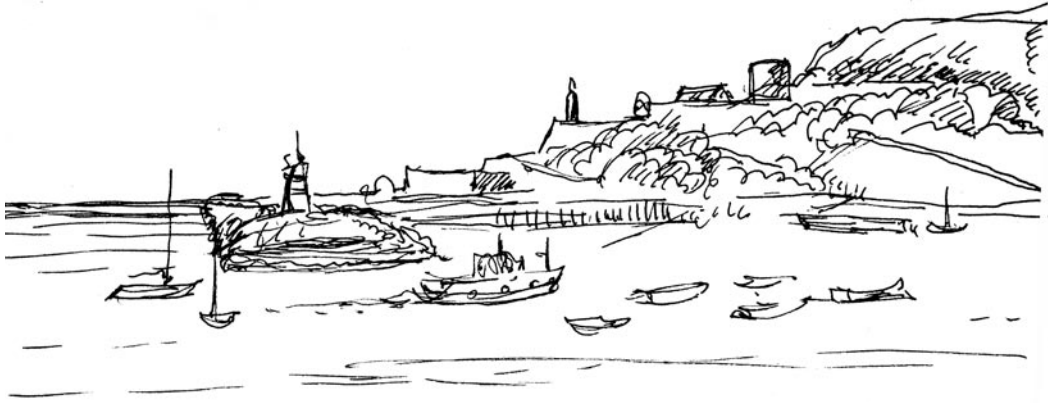

SESIMBRA

Här är ljuvligt att sitta, ett av de fina gamla torgen lite upp från stranden, ingen utsikt över havet men med svalkande träd runt om med gamla husfasader. Synd att de rev ena långsidan av torget och byggde ett nytt modernt hus. Gamlingarna går omkring som förrut, tvätt hänger på linorna, planteringar i en mängd krukor dekorerar fasaden utmed marken. Solen snart i zenit, skuggan är rakt under trädkronorna. Minns detta ställe tydligt från förr, man stannade till och förflyttades några årtionden tillbaka.

Just nu in finner sig lyckan, det finns så mycket att förundras över, att finna glädje i. Formen på huset där, färgerna på väggen och dörren, palmens skugga, melodin från människor.

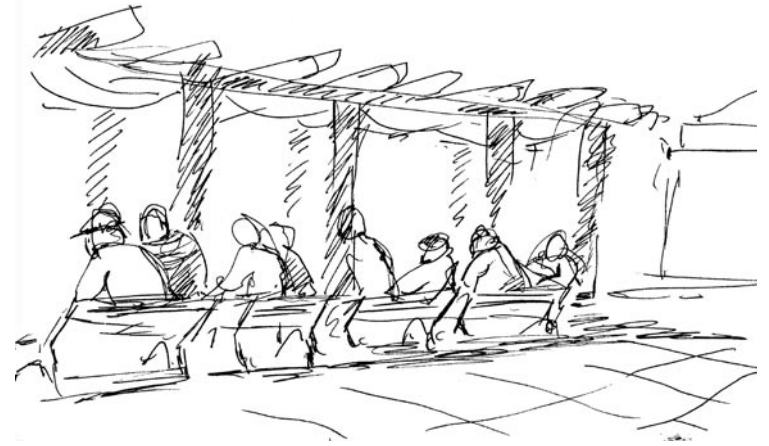
Huvudtorget för lokalbefolkningen. Här kan man sitta med utsikt mot havet under ett vackert solskydd. Minnas fisketurerna, tiden då vägen nedanför var bilfri, då stranden var täckt av båtar och inte badgäster, då fisken lades ut för försäljning på sanden.

Framför mig en dadelpalm. Kaféer med röda stolar, gröna stolar, vita stolar och trästolar, ett sätt att skilja dem åt i det inmutade torget. Fullt av folk på kvällen, sju restauranger och kaféer enbart här. Santiago Fort med sina grå väggar till vänster.

Fasaden på det gamla huset är så vacker, grått med krapplack, gult, tegelrött och ockra.

De äldre tittar ut mot havet som alltid, barnen leker med en boll som ibland studsar ut på vägen nedanför. Ett litet moln på den gnistrande blå himlen, stranden fylld med folk, restaurangerna förbereder

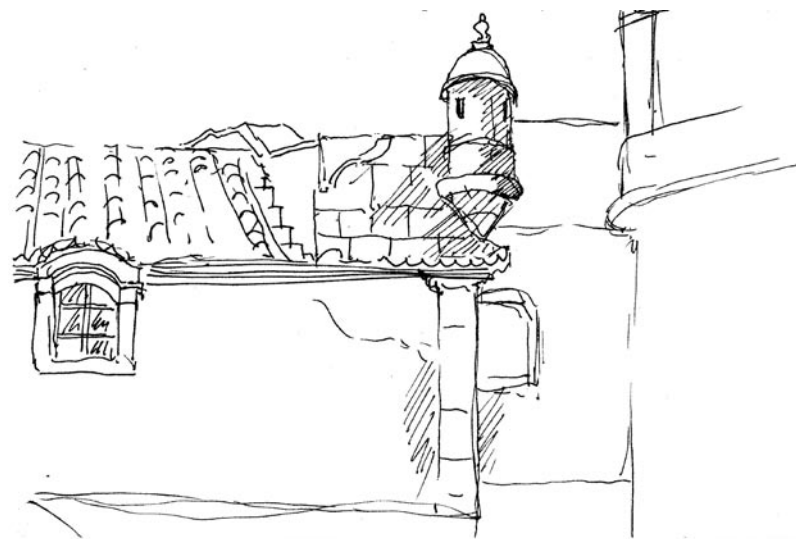

borden inför lunch, vit pappersduk, tallrik upp och ner i väntan på gästen, glas, servetter och bestick på plats. Borden ska se inbjudande ut. Vid ingången läggs fiskarna i det stora karet på en bädd av is, en med snäckform, en annan som en liten jolle. Köksmästaren plockar gästernas utvalda fiskar och hugger med sin stora kniv. Det är en upplevelse i färg, form och lukter, senare en njutning för gommen. Människor flanerar sakta förbi, stannar vid de uppsatta menyerna, sökande efter lämplig lunchplats. Luften mättas av doften från grillad fisk.

Det gamla torget mitt i staden ett stenkast från fortet, vackra hus runt om kring, speciellt det med grönt, gult och blått kakel, mönster med kuber som skapar djup, blommiga slingor i fönsterinramningen och en fris längst upp mot taket med kort ballustrad. Det går en trappa en halv våning upp från torget med ett slingrande smitt räcke. Minst 7 gator leder till och från det lilla torget. Där står Sesimbras äldsta hus, nyrenoverat, jag har gamla foton med dess halv raserade puts. Bottenvåningen används som lager för blomjord.

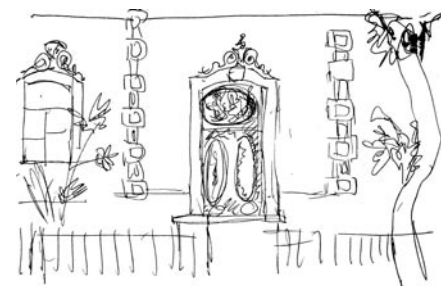
Dagarna fördrivas i lugnhet och kontemplation. Det spännande händer i stillheten, det intressanta i lugnet, det exotiska i det vanliga. Två backpackers drar förbi, två flickor på luffen, kanske ska de till Setubal som jag. Folk strömmar till stranden, kaféet fylls med gäster, solen stiger lite högre, är snart gassande rakt ovanför, parasoller fälls ut. Sitter på Black Coffee Café med fortet framför och ritas av det ett antal gånger, underliga proportioner.

En av de finaste torgen i Setubal, skuggigt, gamla hus, en enorm trädkrona täcker nästan hela torget och ger en svalkande skugga. En portal åt kortsidan leder ut från torget, flera gränder leder in. På ett sätt leder portalen ut eftersom man utifrån tycker att portalen inte leder till ett torg, det är bara invånarna som vet. Det är eftermiddag och solen täcker bara husgavlarna åt öster, mjuka pastellfärger i gult, grönt, rött, orange och ockra omslutet av den vackra sandstenen.

Det formfasta lite rustika är Portugals kännetecken, materialkänsla, marmor och kakel, sandsten och kalkputs. Det är jordfärger på väggarna, de flagnar så vackert med tiden, andra gamla jordfärger lyser igenom den förtunnade ytan, årtiondens avlagringar i den gamla försummade väggen.

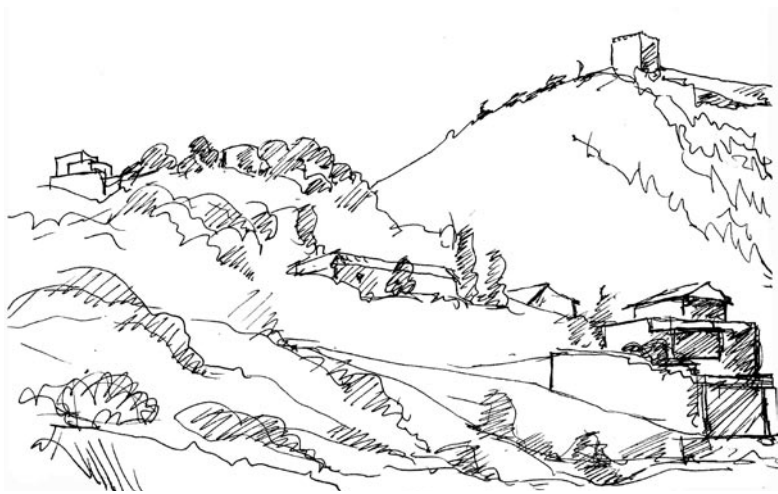

SETUBAL

Här finns mycket att se, Setubal, en gammal hamnstad, anor från romartiden, arkeologiska lämningar, centrum för handel och kommers, fina vinhus och vingårdar i området. Molnigt idag, nästan lite kyligt, kommer det inte en liten regnskur ibland?

Plötsligt sitter man vid hamnen på ett kafé tillhörande båtklubben i Sesimbra. Det är också kafé för dykarklubben, seglarklubben och kanotklubben. Några kadaver till fiskebåtar står framför mig med spanten fullt synlig. Ovanför det bergen bakom Sesimbra med befästningen längst upp, eller kastellet. De gula, ockra och röda klipporna till vänster, uthuggna, farligt lösa.

Ett helt dykarsällskap kommer inrullande en vagn full med syrgastuber och munstycken. Man lastar av och börjar spola rent utrustningen. Våtdräkterna åker också av och spolats rena från saltvattnet. Ett nytt sällskap är redan på väg och börjar lasta en annan vagn med gula syrgastuber för att forslas ned till båten. Här är full aktivitet. Hela det maritima centrat håller på att få en modern anläggning uppförd närmare båthamnen.

Dykarna kränger på sig sina våtdräkter, låter överdelen hänga slappt på sidan i den heta solen. Vattnet är kyligt så en våtdräkt är livsnödvändig om de ska kunna simma runt ett tag i den rika undervattensvärlden.

SESIMBRA

Hör mig för om kostnaden för en dykarkurs, 3-4000:- tar de för en kurs under tre veckoslut men den är endast på portugisiska så jag får väl lära mig språket först.

Tar mig en liten tur utmed kusten, vägen har sprängts genom berget, det finns spännande former att fotografera.

Fiskare på svarta klippor, havet blågrönt. Några dykare övade i vattnet, det marina livet är vackert och rikt. Några vattenskotrar rasade genom vattnet, tävlande om att ligga först, de flög över ytan oroväckande, skrämmande för fisken.

Liten stund senare en flock delfiner som dök upp vid vattenytan. De rullade och rullade i flera minuter oftast två och två samtidigt, en betagande syn mot det stora blå. En båt med ett sällskap dykare stannade upp och betraktade.

Landskapet stenigt och kargt, lite buskar och snår. Flera dagbrott för kalk och marmor ärrade landet. Skissade en bit av kusten, cikadorna spelade i snåren mitt på dagen.

Man återtar sina platser, det finns upprepningar i livet men all stund är ny och liknar ingen annan. Kära gamla ting återses i nytt ljus, ny luft och doft drar förbi och blandas med det som varit.

De här gamla trånga gränderna passar inte biltrafiken, vansinniga parkeringar på minimala ytor och man ignorerar alla avspärningar. I mina teckningar retuscheras de bort i förväg.

En sval vind, molningt, dis i luften. Solen lyser genom en tunn slöja.

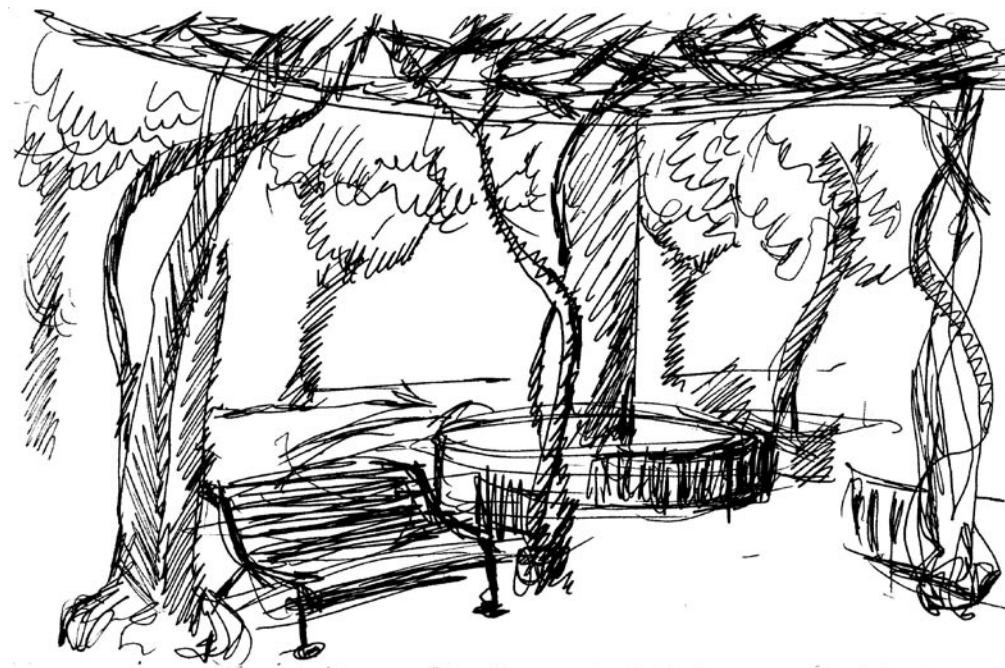
Centrala parken i Sesimbra, man känner fläkten av en gammal parkkultur, skuggor skapas vid soliga heta dagar. Ett enormt buskage med slingrande växter och trädkro-

nor täcker den mittersta delen med ett intrikat grenverk över mitt huvud, tätt så att skulle skydda för regn.

Ljuset glimmar igenom enstaka håligheter, med kupad hand inbillar jag mig en stjärnhimmel. Kärt tillhåll för pensionärerna, gubbarna diskuterar livligt i ett hörn av parken.

Siesta på dagen lite efter lunch blir nödvändig, har svårt hålla ögonen öppna när jag satt mig till ro för att teckna.

En dag i veckan stänger affärer, caféer och restauranger men det blir på olika dagar så på ett sätt finns alltid någon typ av affär eller matställe öppet.

Rua da Fé.

Bergen är mörka, himlen ljusblå, molnen bitvis eldigt glödgade, havet slår mot stranden som den gjort förrut, pojken försöker surfa, barnen leker vid vattenkanten, fiskebåtar lämnar hamnen, borta på piren står fritidsfiskarna och hälsar dem. En vacker kväll och österut Califoniaklippan i fina nyanser av ockra, rött och violett.

Utsikt över gränden, havet i fjärran en bit av horisonten, tvätten fladdrar för vinden, diskussionen går hög i kaféet. Det lodräta ljuset ställer fasaden i relief.

Husen är i tegel, cement, sten, marmor, kakel och trä. Teglet är brett och ihåligt, isolerar kanske något om vintern, annars ingen

isolering, man får täta fönsterspringor och glipor i dörrar så gott det går.

Runda vackra tegelplattor på de flesta taken, fula platta moderna på enstaka tak.

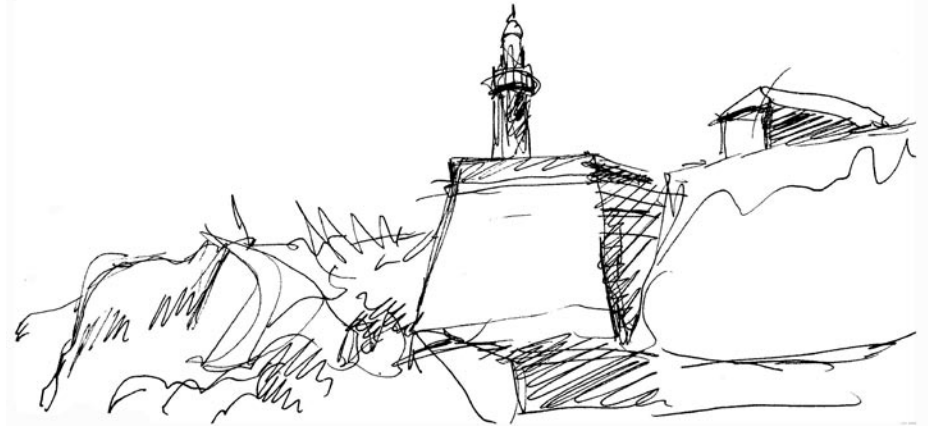

Rua 1° de Janeiro.

Att teckna handlar mycket om (kanske är det en helt avgörande faktor) att hitta en bra plats att sitta på. Finns där inte en behaglig plats så blir utsikten aldrig tecknad. Kanske därför vissa vyer aldrig blir tecknade.

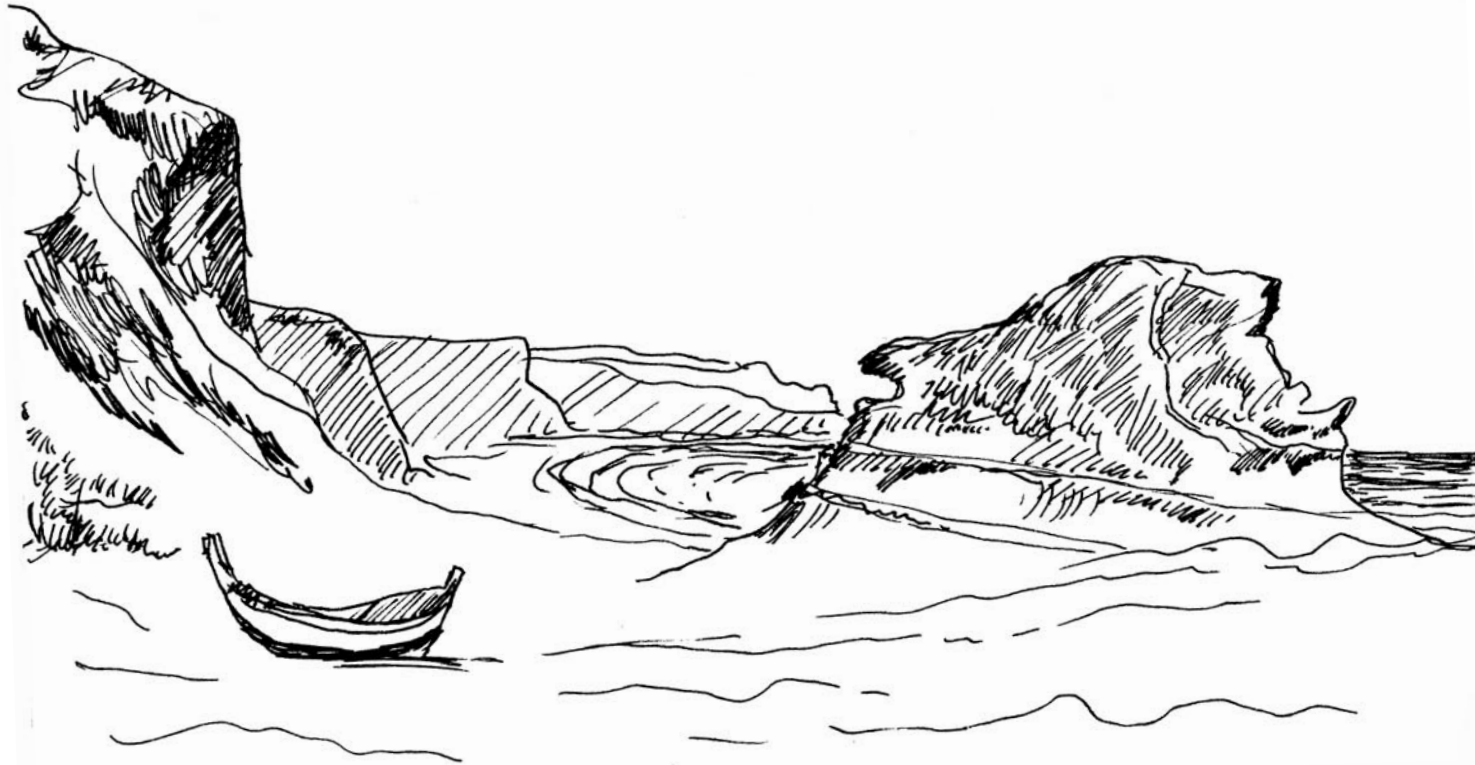
En gränd i Sesimbra, en bit av Rua 1° de Janeiro.

Fyren längst ut till väster bortom fiskhamnen och maritima centrat. Här börjar det kalkrika karga kustlandskapet.

Från det inre av Sesimbra, Black Coffee Café runt hörnet och vägen ner till fortet.

PRAIA DO MECO

Utsikt mot Gabo do Espichel, där jag varit många gånger. Mäktigt med havet och de branta klipporna. Värmen inte så tryckande i dag, det blåser friskt, vita gäss på havet. En militärhelikopter flyger lågt utmed stranden, ser farligt ut om den nu skulle krascha, med alla badgäster på stranden. Idag inte så välbesökt som när det är vindstilla och klart väder. Torra sandiga klippor, gräsbevuxna fläckvis, övergår i tallskog innåt land.

Évora, några timmars bussresa innåt land, med sin medeltida stadsplan, husen från samma tid i flertal. Slingrande gränder radierar ut från centrum bildande allt större cirklar. Turister staplar fram med kartan i ena handen, undviker med en hårsån att gå på lyktstolpar. Stadsbussarna korta och små för att klara krökarna. Genomgående ett byggnadsminne, varsamt renoverat. Svarta ”gamla” lycktor hänger från fasaderna och stolparna.

ÉVORA

Hamnade av en slump på en fin grafikutställning med verk av George Braque. Galleriet hade stenlagt golv, murade väggar, allt gav en stilfull inramning och en stor upplevelse av bilderna. Ett högklassiskt urval av litografier, abstrakt men ändå föreställande, lekfulla variationer av tryck med olika infärgningar av litostenen. Behållningen blev en behaglig känsla av något stort och fint, bilderna lever vidare i fantasin.

LISSABON

Esc. Saúde

Ett stort torg i Lissabon, svårt att lokalisera det på kartan, möjligen Martim Moniz. Man river friskt i ena sidan, gamla fasader tittar fram. Huvudgatan och torg kantas av lyxiga affärer, restauranger och hotell. Bakgatorna har de enkla butikerna, vardaglighetsvaror, köttaffären, fiskaffären, grönsakshandlaren, diverseaffären och instuckat en och annan antikbutik. Varmt i luften, solen steker från klar himmel, jag gillar värmen. Parasoller och lummiga parker

ger svalka. Tecknar en labyrintisk arkitektur. Människor från jordens alla hörn korsar torget med den moderna fontänen i rader och kvadrat. Barnen leker med vattenstrålarna direkt upp från gallren. I mitten EU-flaggan, Portugals flagga plus en okänd. Vattnet forsar sövande, evigt runt, runt...De liknar misiler de uppradade figurerna, sprutar som läckande raketer, de är egentligen soldater med skyddshjälm. Vattnet liknar plymerna, skummande, sprutande från toppen, fladdrande.

Utsikt över staden från toppen av Senhora do Monte. En kyrka där som liknar ett tempel, det är väl samma sak. Stora träd med sammanhängande kronor ger svalkande skugga. Ett gytter av hus så långt ögat kan se, en organisk stadsplan, växt under århundraden. Några riktigt långa gator finns dock, de är flera kilometer och raka.

Från Igreja S. Miguel, Alfama

Sehora do Monte

Det är eftermiddag och jag tar en öl och en smörgås på en kvarterskrog, mycket gammal och inarbetad. En stor kakelmosaik med landskapsmotiv täcker ena kortsidan. Målat för hand och inbränt, ihopplockat, kaklat och fogat. Det måste finnas spännande fabriker för all kakelkonst i det här landet.

Ringlande gränder, århundraden av tradition, gränderna består, hus på hus och allt är kulturstämplat och börjar renoveras. Det finns ett liv bland husen, äldre, barn, raggiga hundar, samtal över torgen, röster och fågelkvitter. Kyrkklockan slår, tornen står intensivt vita mot den blå himlen, duvorna pickar bland gatstenen, mödrar sitter med barnen och tjuvtror, hettan är intensiv, värme i skuggan, stenen värmer från förmiddagen, torget börjar läggas i skugga klockan fem på eftermiddagen.

Det bergiga, lite lummiga gröna och fullt av blommor, påminner mig om Azorernas kuperade landskap, skiftande vyer, massor av turister tagandes en massa bilder. Ett slott med två lustiga torn, ser ut som fabrikskorstenar, mycket apart, fick ingen förklaring till formen. Här är svalt, tur att jag tog med en tröja, här skulle jag

SINTRA

kunna stanna i evigheter. Jag älskar städer med höjder, hus som klättrar uppför branterna, växlande scener, utblickar och nerblickar, gåtfullhet och översikt, hemligheter och öppenhet. Var människa gör sin egen upptäcktfärd.

Långt där uppe på berget en borg i medeltida form med en röd flagga, en rödgrön, kanske portugals, svårt att se på detta avstånd. Vägen ringlar uppåt, palmer, kastanjeträd och valnötsträd.

De gamla husen åldrande, åldrande människor bestiger sakta trapporna. Vart tog tiden vägen? När ser människan tillbaka,

när finns inte framtiden som ett löfte? Efter en liten stund ser jag att det gamla huset har igenmurade fönster och dörrar. Endast bottenvåningen har liv med ett kafé, i övrigt är det tillbommat.

Sitter senare just nu vid detta kafé, naturligtvis billigare, för lokalbefolkningen, än det där nere mitt i turiststråket. Det finns lite av alpin ölkultur här med riktigt stora skummande ölbägare.

Från en vägslinga vandrade jag uppåt mellan murar genom skogen, utblick ibland över nedlagda odlingar. Detta kulturlandskap har historiskt värde som borde upprätthållas genom just kultivering, inte bara ges en bevarandestämpel.

Lövbetäckt stig, inte så många hittar hit, underligt lite med fåglar, de kommer kanske fram på morgon och kväll. Trädstammar som fallit över muren, bruten, mossbelupen.

Slottet med fabrikskorstenar

Det finns hus typiska för byggen men bryts av helt fantasifulla små slott med tinnar och torn, slingrande jugendstil, romantiska borgar.

Avenida da Liberdade

Sitter på esplanaden i Lissabon,
trafiken brusar, vattnet i fontänen

porlar i bakgrunden, vackra damer går förbi, hon som går där är medveten om att vara betraktad. Träden ger svalka. Barken på träden ser ut som kartor, fläckar av gult, brunt och grågrönt föreställande höjder och terräng, ringlande linjer som höjdangivelse. Lyktstolparna har högst upp en skeppsmodell i gul terrakotta, stolparna mörkgröna. Ingen ser dem där de försvinner i lövverket.

LISSABON

Vacker beläggning av stenen på trottoaren, exakta mönster i svart granit och ljus kalksten. Massor av tomma parkbänkar, ingen vill sitta på dem nu med all trafik runtomkring.

Glömska är en företeelse som skapar ångerst. Vet jag med säkerhet att dörren blev låst, spisen avstängd, alla tillbehör medtagna. Små missade saker skapar irritation, kostsamma saker ger långvarig grämselse. Var kommer distraktionen? Helt klart dagdrömmer jag.

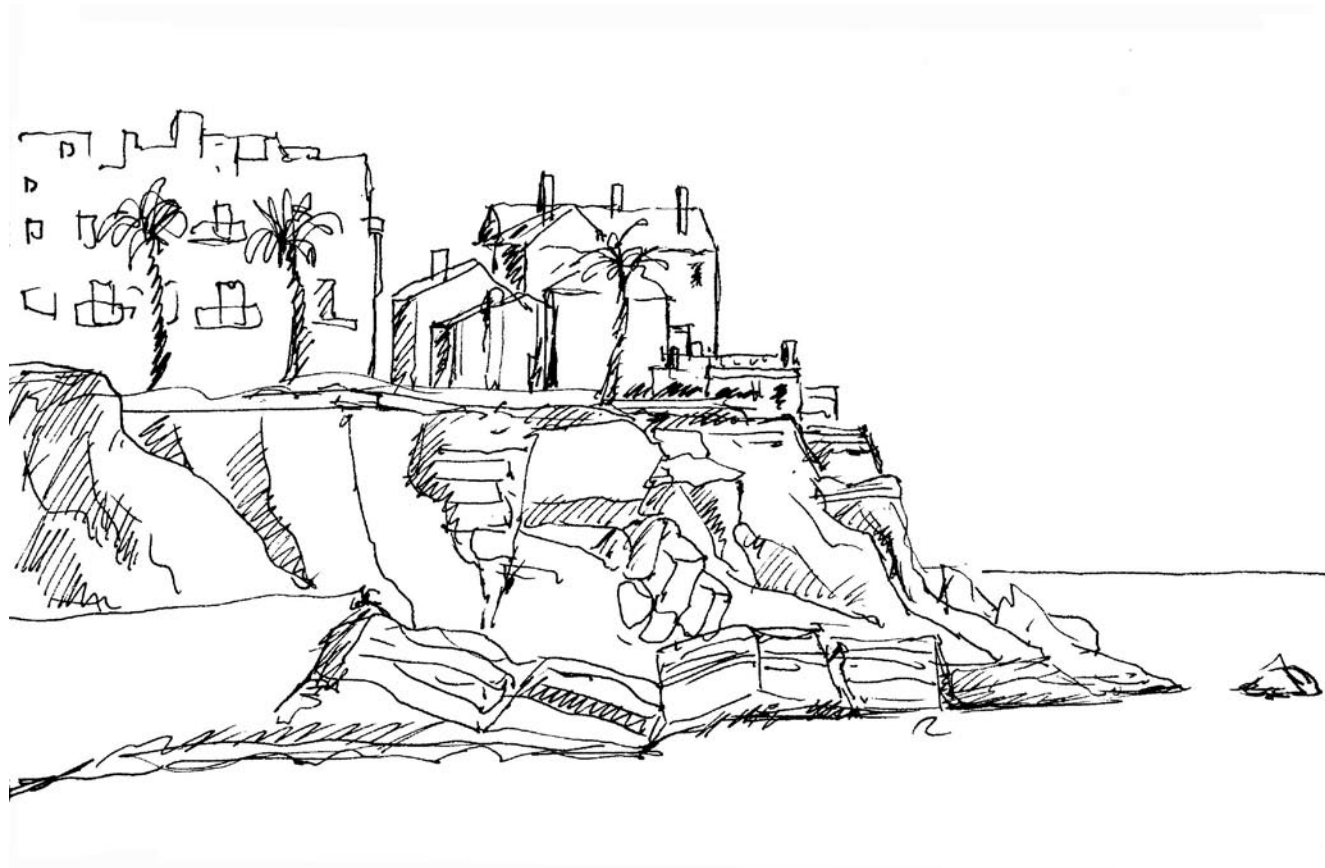

Sitter vid fontänen, Martim Moniz, igen på det lilla utekaféet i ena hörnet av torget. Utsikt mot Castelo São Jorge. Det har regnat, friskt i luften fortfarande, bara T-shirten på, ljuset starkt genom de förtunnade molnen. Lunchrestaurangerna står tomma, än har folk inte letat sig ut. De knubbiga små spårvagnarna skramlar förbi, turistvagnar numera. Många linjer har lagts ner. Med sina mått och egenskaper är de fortfarande nyttiga i branterna med gränder så smala att de verkar byggda efter vagnens bredd eller byggdes vagnen efter gränder

mått? Turisterna tittar förtjusta ut, bland dem en och annan allvarligt framåtblickande gammal portugis. Som alternativ finns minibussar med lågt golv för de rörelsehindrade.

Portugals gamla borgar verkar alla så lika, de tandade murarna och tornen, smala skottfönstren och flaggan på topp. Murarna omgärdade ett helt litet samhälle med kyrka och gravgård. Förbilden finns här i Castelo de São Jorge.

CASCAIS

Turistparadiset utanför Lissabon med lite kultur, natur, pittoreska byar, hamnen med båtar, sandstränder och caféer där man kan ta en öl.

Cascais sticker ut i havet med en småbåtshamn. Fisket består mest av kräftor och hummer, tinorna ligger i högar på kajen. Fortet dominerar och vid ena udden reser sig ett gammalt fyrtorn.

Resan hit från Lisabon tog 40 min genom förorter vid havet. Några badstränder verkade intressanta från Estoril till Cascais.

Flera rikemanshus utmed klipporna, fantasifula fula saker. Innanför fyren ett slottsliknande privathus. Disigt utmed havet, vinden svalkar mer här än i Lissabon. Det är de rikas ställe med alla SUV:ar och segelbåtar i mångmiljonklassen.

Fyren är fin, fyrkantig, lite sliten i rappningen med ursprungliga blåa och vita indelningar.

Ner mot västsidan av udden, brantare klippor och grottor, fritidsfiskarna står på rad. Ännu en fyr längre ut mot väster upplyst svagt i kvällsljuset bland enstaka bostadshus. En segelbåt närmar sig glittret i solnedgången mot det dunkla sammantryckta landskapet, mystiken tättnar mellan kust, hav och människa.

Fiskarna tålmodiga, inga fiskar på kroken under den timme jag satt där och tittade mot havet och ljuset.

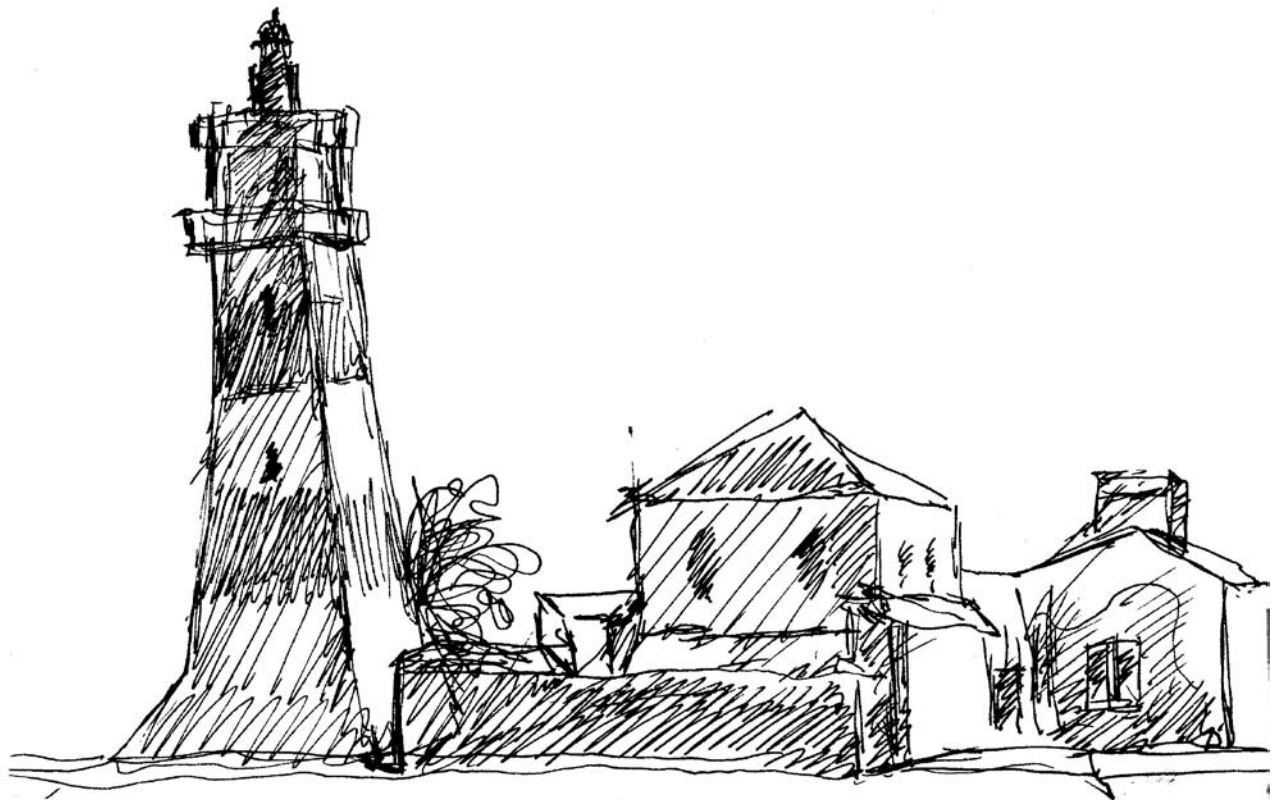
Här sitter man med utblick över Cascais igen. Det var ett helt dygn sedan. Badstranden kryllar, tätt ligger man och solar.

Kan tänka mig den eviga stranden, havets brus, palmers sus, människor i restaurang under basttaken, drinkar, samtal och surfing. Den eviga vilan, den eviga semestern som till slut aldrig blev semester eftersom det aldrig fanns ett arbete.

Den lite bleka eftermiddagsolen, människor som badar, rengör sig, promenerar utmed havet. Långt där borta bara vatten, livet på jorden och livet i havet. Vi lever av jord och hav. Snart tar livet slut för mig, snart tar den slut för mänskligheten, om man ska tro profetiorna. Cabo du Beco är landets ända, Europas västligaste punkt någon mil från Cascais, där havet börjar eller där havet slutar och landet börjar. Mänskligheten lär sig att överleva och skapar nya horisonter.

Havet har sjunkit 60 cm under en kort tid, dvs det är bara tidvattnet medan jag betraktar. Strandtärnorna pickar i sig det som blivit kvar på de flacka klipporna av havets små läckerheter.

Klipporna har genom årmiljonerna eroderats ner till sandstränder. Det finns hårda skikt och mjuka skikt, håligheter bildas, grottor och avsatser ut mot vattnet. Vulkaniska lämningar och sedimenterade bergarter angrips av havet vågor.

Sitter här på ett kafé igen, var annars? Solen på vägnar, lyser upp torget på andra sidan. Några franska turister har satt sig bredvid mig. Sikten skymms hela tiden av bilar bussar och spårvagnar. I teckningen sammafattas frakmenten, oväsentligheter som fula bilar raderas bort i förväg. Caius do Sodre är en livlig plats, korsväg för färjor, tåg, tunnelbana, bussar och spårvagnar, riklig genomströmning av folk, portugiser, inte bara turister.

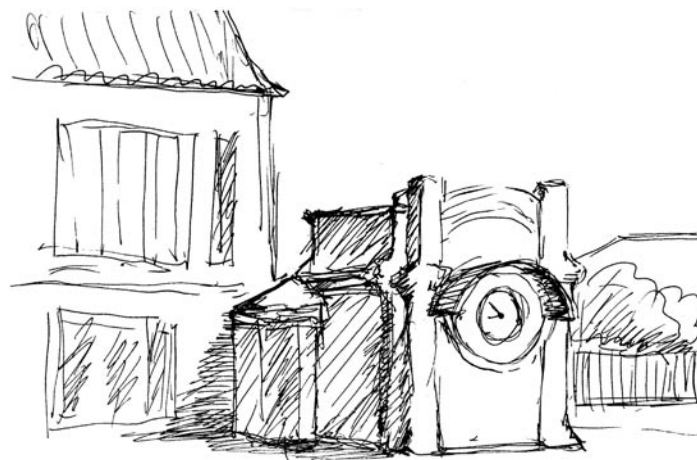
Dramatiken i vädret skapar helt nya bilder av staden, nya ljusförhållanden. Fotograferade från Rua

do Alecrim ner mot Rua do São Paulo i detta dramatiska ljus, bild efter bild, med alla möjliga exponeringar.

Doften efter ett regn, upplever ett annat liv, ett annat förhållande, inget man enkelt förstår. Livet här är centrerat kring kaféer, kring matställen, man äter ute mycket, det är en social situation, urbant, trevligt, mänsklig trygghet. Snacket vid baren, en kaffe, en öl och lite mat. TV i hörnet för nyheter, sporten och fotbollen. Det brinner i skogarna, bankkris i Brasilien,

CAIS DO SODRÉ

Discovery landar, något underligt med frukten, päronodlingarna, får inget grepp, flygplansolycka, mera om torkan och trädgårdsodlingar, vattenproblemet. Vattnet är livet. Här är man fixerad vid vatten, rent vatten, därute finns Atlanten men innåt land är torkan akut. Några droppar här ger ingen lindring.

Rua Vieira Portuense

BELÉM

Nedsjunken under ett träd i parken utanför Jeromino klostret och tittar mot en rad av äldre hus, rader av restauranger, fullt av luchgäster under parasollerna. Det är vackert med alla färgerna, skulle haft mer tid att måla, har bara två dagar kvar på min vistelse, så dags att börja tänka på akvarellådan, det får bli en annan gång.

I luften, vinden och havet, utsikt över Tejo där den smalnar innan det når havet. Utsikt mot det kollosala monumentet för upptäckarna, hängbron 25:e April och Kristusstatyn på andra

sidan floden i Almada, försökte fånga allt i en bild. Här känns Tejo som en flod, längre innåt land vidgar den ut till en stor innansjö.

Mitt i turiststråken i Belém. Där borta finns det berömda kaféet med sin unika kaka, Belémbakelsen, som endast serveras här och de serverar endast denna kaka med anor från 1837. Där är det nästan alltid fullsatt, väggarna dekorerade med ett underbart gammalt blått kakel.

Det skymmer och Belémtornet färgas gyllene i solen.

Började skissa det men fann det omöjligt att greppa i sina märkliga proportioner. Det blev halvfärdigt och där slutade min Portugalvistelse för denna gång.

Rua Vieira Portuense

Teckningar och text

Davey Hammarsten

Portugal, juli-augusti 2005

Stort tack till Orlando Freire för husrum och
förplägnad under vistelsen i Sesimbra.